

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA ANABİLİM DALI

TÜRK SİNEMASINDA TOPLUMSAL GERÇEKÇİLİK
(1960 - 1966)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. NİLGÜN ABİSEL

Hazırlayan
EMRAH ÖZEN

ANKARA, 2001

ÖZET

Bu çalışma 1960-1966 yılları arasında yapılan ve "toplumsal gerçekçilik akımı" içinde sınıflandırılmaları genel kabul gören bir grup filmin yeniden değerlendirilmesi üzerinde durmaktadır. Çalışmada toplumcu gerçekçi akım daha çok filmler üzerinden irdelenmiştir. Bunu yaparken filmlerin neleri ve nasıl anlattıkları, kendilerinden önce gelen filmlerle aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar, filmlerde öne çıkan mesajlar ve ortak söylem ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada ele alınan filmler birer anlatısal yapı olarak kabul edilerek, anlatıyı oluşturan öykü ve söylem üst başlıkları altında incelenmişlerdir. Bu anlamda içerik, karakterler ile fiziki ve toplumsal çevre gibi öykünün öğeleri ve olay örgüsü, görüntü (aydınlatma, çekim açılan ve ölçekleri, kamera hareketleri, çerçeveleme, zaman ve mekan, mizansen, filmsel uzam) ses (dış ses ve sessizlik kullanımları, müzik, dublaj, ses efektleri) ve kurgu (kesme, zincirleme, bindirme, açılma - kapanma, silinme, *flashback* &) gibi söylemin elemanları açısından filmler analiz edilmiştir.

Çalışmada incelenen filmlere ayrıca, hangi toplumsal sorunları işledikleri, bunlara ne gibi eleştiriler getirdikleri ve bu sorunlar konusunda çözüm önerileri sunup sunmadıkları açısından bakılmıştır. Bu anlamda tartışılan bir nokta da bu filmlerin dile getirdikleri sorunların dönemin toplumsal yaşamında bir karşılıklarının olup olmadığıdır. Filmlerde gözlemlenen modern-geleneksel tartışmalarının ışığında filmlerin resmi modernleşmeci söylemle olan ilişkileri de araştırmanın bir diğer tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada toplumsal gerçekçi olarak nitelenen filmlerden ulaşılabilen 11 tanesi çözümlenmiş, bunun dışında döneme ait çeşitli gazete ve dergilerdeki konu ile ilgili yazılardan yararlanılma yoluna gidilmiştir.

Türkiyede bir kültürel alan olarak sinemanın gelişimi açısından Türk sinemasına ait değerlendirmelerin ve tanımların yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Çalışma bu anlamda toplumsal gerçekçilik akımı olarak adlandırılan filmlere, daha önce yeterince önem verilmemiş bir açıdan yaklaşarak bu olguyu yeniden değerlendirmiştir.

SUMMARY

The aim of this thesis is to reexamine the period of 1960-1966 as classified "social realist movement". In this study, the concept of social realist movement is analyzed by the films that are considered as the examples of this movement.

The study searched the answers of that questions:

- 1)What they want to told in this films and how they made.
- 2)What are the similarities and differences between this films and popular "Yeşilçam" movies -both from the films which were made before them and the films that were made in the same period.
- 3)What are the bold messages and dominant discources in this films?

That films has considered as narrative structures, and examined in two undercategories such as stoiy and discourse. In this meaning, the films are analyzed according to components of story -content, settings, characters- and discourse -image (lighting, angles, scales, camera movements, cinematic space, framing, mise-en-scene), sound (off-sound, sound effects, music), editing (dissolve, crosseut, superimposition, fade in, flashback).

Also the films are examined how they held the social problems, how they criticized them and whether they reached some solutions against them. In this circumstance, the question of whether the social problems in these films are really exist in the society was discussed. Another discussion point of this study was the relations between modernist - conservatist dichotomic discourse of these films with the official modernist discourse.

In this thesis, the films as accepted social realist to 11 of them could be reached and analyzed beside that some of the several articles which were written in this period in the newspapers and magazines has been used.